सद्दर्शनम्

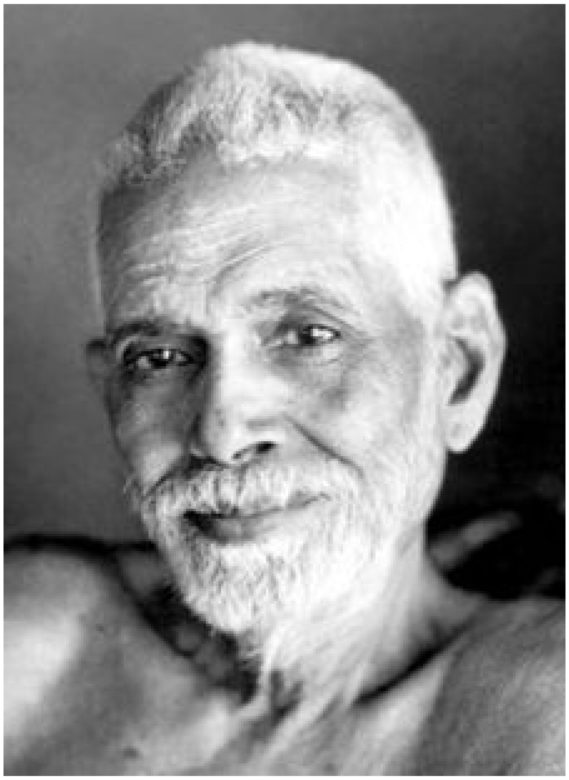

Saddarśanam by Srī Ramaṇa Maharṣi

सत्प्रत्ययाः किं नु विहाय सन्तं

हृद्येष चिन्तारहितो हृदाख्यः ।

कथं स्मरामस्तममेयमेकं

तस्य स्मृतिस्तत्र दृढैव निष्ठा ॥ १ ॥

satpratyayāḥ kiṁ nu vihāya santaṁ
hṛdeṣa cintārahito hṛdākhyaḥ |
kathaṁ smarāmastamameyamekaṁ
tasya smṛtistatra dṛḍhaiva niṣṭhā || 1 ||

मृत्युञ्जयं मृत्युभियाश्रितानाम्

अहंमतिर्मृत्युमुपैति पूर्वम् ।

अथ स्वभावादमृतेषु तेषु

कथं पुनर्मृत्युधियोऽवकाशः ॥ २ ॥

mṛtyuñjayaṁ mṛtyubhiyāśratānām
ahammatirmṛtyumupaiti pūrvam |
atha svabhāvādamṛteṣu teṣu
kathaṁ punarmṛtyudhiyo'vakāśaḥ || 2 ||

सर्वैर्निदानं जगतोऽहमश्च

वाच्यः प्रभुः कश्चिदपारशक्तिः ।

चित्रेऽत्र लोक्यं च विलोकिता च

पटः प्रकाशोऽप्यभवत् स एकः ॥ ३ ॥

sarvairnidānaṁ jagato'hamaśca
vācyaḥ prabhuḥ kaścidapāraśaktiḥ |
citre'tra lokyaṁ ca vilokitā ca
paṭaḥ prakāśo'pyabhavat sa ekaḥ || 3 ||

आरभ्यते जीवजगत्परात्म -

तत्त्वाभिधानेन मतं समस्तम् ।

इदं त्रयं यावदहंमतिः स्यात्

सर्वोत्तमाऽहंमतिशून्यनिष्ठा ॥ ४ ॥

ārabhyate jīvajagatparātma -
tattvābhidhānena mataṁ samastam ।
idaṁ trayaṁ yāvadahammatiḥ syāt
sarvottamā'hammatiśūnyaniṣṭhā ।। 4 ।।

सत्यं मृषा वा चिदिदं जडं वा

दुःखं सुखं वेति मुधा विवादः ।

अदृष्टलोका निरहंप्रतीतिः

निष्ठाऽविकल्पा परमाऽखिलेष्टा ॥ ५ ॥

satyaṁ mṛṣā vā cididaṁ jaḍaṁ vā
duḥkhaṁ sukhaṁ veti mudhā vivādaḥ ।
adṛṣṭalokā nirahampratītiḥ
niṣṭhā'vikalpā paramā'khileṣṭā ।। 5 ।।

सरूपबुद्धिर्जगतीश्वरे च

सरूपधीरात्मनि यावदस्ति ।

अरूप आत्मा यदि कः प्रपश्येत्

सा दृष्टिरेकाऽनवधिर्हि पूर्णा ॥ ६ ॥

sarūpabuddhirjagatīśvare ca
sarūpadhīrātmani yāvadasti ।
arūpa ātmā yadi kaḥ prapaśyet
sā dṛṣṭirekā'navadhirhi pūrṇā ।। 6 ।।

यत्पञ्चकोशात्मकमस्ति देहं

तदन्तरा किं भुवनं चकास्ति।

देहं विना पञ्चविधं तदेतत्

पश्यन्ति के वा भुवनं भणन्तु॥ ७॥

yatpañcakośātmakamasti dehaṁ
tadantarā kiṁ bhuvanaṁ cakāsti |
dehaṁ vinā pañcavidhaṁ tadetat
paśyanti ke vā bhuvanaṁ bhaṇantu || 7 ||

शब्दादिरूपं भुवनं समस्तं

शब्दादिसत्तेन्द्रियवृत्तिभास्या।

सत्तेन्द्रियाणां मनसो वशे स्या-

न्मनोमयं तद्भुवनं वदामः॥ ८ ॥

śabdādirūpaṁ bhuvanaṁ samastaṁ
śabdādisattendriyavṛttibhāsyā |
sattendriyāṇāṁ manaso vaśe syā-
nmanomayaṁ tadbhuvanaṁ vadāmaḥ || 8 ||

धिया सहोदेति धियाऽस्तमेति

लोकस्ततो धीप्रविभास्य एषः।

धीलोकजन्मक्षयधाम पूर्णम्

सद्वस्तु जन्मक्षयशून्यमेकम्॥ ९॥

dhiyā sahodeti dhiyā'astameti
lokastato dhīpravibhāsya eṣaḥ |
dhīlokajanmakṣayadhāma pūrṇam
sadvastu janmakṣayaśūnyamekam || 9 ||

भवन्तु सद्दर्शनसाधनानि
परस्य नामाकृतिभिः सपर्याः ।
सद्वस्तुनि प्राप्ततदात्मभावा
निष्ठैव सद्दर्शनमित्यवेहि ॥ १० ॥

bhavantu saddarśanasādhanāni
parasya nāmākṛtibhiḥ saparyāḥ |
sadvastuni prāptatadātmabhāvā
niṣṭhaiva saddarśanamityavehi || 10 ||

द्वन्द्वानि सर्वाण्यखिलास्त्रिपुट्यः
किञ्चित्समाश्रित्य विभान्ति वस्तु ।
तन्मार्गणे स्याद्गलितं समस्तं
न पश्यतां सच्चलनं कदापि ॥ ११ ॥

dvandvāni sarvāṇyakhilāstripuṭyaḥ
kiñcitsamāśritya vibhānti vastu |
tanmārgaṇe syādgalitaṁ samastaṁ
na paśyatāṁ saccalanaṁ kadāpi || 11 ||

विद्या कथं भाति न चेदविद्या
विद्यां विना किं प्रविभात्यविद्या ।
द्वयं च कस्येति विचार्य मूल-
स्वरूपनिष्ठा परमार्थविद्या ॥ १२ ॥

vidyā kathaṁ bhāti na cedavidyā
vidyāṁ vinā kiṁ pravibhātyavidyā |
dvayaṁ ca kasyeti vicārya mūla-
svarūpaniṣṭhā paramārthavidyā || 12 ||

बोद्धारमात्मानमजानतो यो

बोधः स किं स्यात्परमार्थबोधः ।

बोधस्य बोध्यस्य च संश्रयं स्वं

विजानतस्तद् द्वितयं विनश्येत् ॥ १३ ॥

boddhāramātmānamajānato yo
bodhaḥ sa kiṁ syātparamārthabodhaḥ ।
bodhasya bodhyasya ca saṁśrayaṁ svaṁ
vijānatastad dvitayaṁ vinaśyet ।। 13 ।।

निद्रा न विद्या ग्रहणं न विद्या

गृह्णाति किञ्चन्न यथार्थबोधे ।

निद्रापदार्थग्रहणेतरा स्यात्

चिदेव विद्या विलसन्त्यशून्या ॥ १४ ॥

nidrā na vidyā grahaṇaṁ na vidyā
gṛhṇāti kiñcanna yathārthabodhe ।
nidrāpadārthagrahaṇetarā syāt
cideva vidyā vilasantyaśūnyā ।। 14 ।।

सत्यश्चिदात्मा विविधाकृतिश्चित्

सिद्ध्येत्पृथक्सत्यचितो न भिन्ना ।

भूषाविकाराः किमु सन्ति सत्यं

विना सुवर्णं पृथगत्र लोके ॥ १५ ॥

satyaścidātmā vividhākṛtiścit
siddhyetpṛthaksatyacito na bhinnā ।
bhūṣāvikārāḥ kimu santi satyaṁ
vinā suvarṇaṁ pṛthagatra loke ।। 15 ।।

तद्युष्मदोरस्मदि संप्रतिष्ठा

तस्मिन्विनष्टेऽस्मदि मूलबोधात् ।

तद्युष्मदस्मन्मतिवर्जितैका

स्थितिर्ज्वलन्ती सहजात्मनः स्यात् ॥ १६ ॥

tadyuṣmadorasmadi sampratiṣṭhā
tasminvinaṣṭe'smadi mūlabodhāt ।
tadyuṣmadasmanmativarjitaikā
sthitirjvalantī sahajātmanaḥ syāt ।। 16 ।।

भूतं भविष्यच्च भवत्स्वकाले

तद्वर्तमानस्य विहाय तत्त्वम् ।

हास्या न किं स्याद्गतभाविचर्चा

विनैकसंख्यां गणनेव लोके ॥ १७ ॥

bhūtaṁ bhaviṣyacca bhavatsvakāle
tadvartamānasya vihāya tattvam ।
hāsyā na kiṁ syādgatabhāvicarcā
vinaikasaṅkhyāṁ gaṇaneva loke ।। 17 ।।

क्व भाति दिक्कालकथा विनास्मान्

दिक्काललीलेह वपुर्वयं चेत् ।

न क्वापि भामो न कदापि भामो

वयं तु सर्वत्र सदा च भामः ॥ १८ ॥

kva bhāti dikkālakathā vināsmān
dikkālalīleha vapurvayaṁ cet ।
na kvāpi bhāmo na kadāpi bhāmo
vayaṁ tu sarvatra sadā ca bhāmaḥ ।। 18 ।।

देहात्मभावे ज्ञजडौ समाना

वेकस्य देहे हृदि दीप्त आत्मा ।

आक्रम्य देहं च जगच्च पूर्णः

परस्य मेयं तनुमात्रमात्मा ॥ १९ ॥

dehātmabhāve jñajaḍau samānā
vekasya dehe hṛdi dīpta ātmā |
ākramya dehaṁ ca jagacca pūrṇaḥ
parasya meyaṁ tanumātramātmā || 19 ||

अज्ञस्य विज्ञस्य च विश्वमस्ति

पूर्वस्य दृश्यं जगदेव सत्यम् ।

परस्य दृश्याश्रयभूतमेकं

सत्यं प्रपूर्णं प्रविभात्यरूपम् ॥ २० ॥

ajñasya vijñasya ca viśvamasti
pūrvasya dṛśyaṁ jagadeva satyam |
parasya dṛśyāśrayabhūtamekaṁ
satyaṁ prapūrṇaṁ pravibhātyarūpam || 20 ||

विधेः प्रयत्नस्य च कोऽपि वाद

स्तयोर्द्वयोर्मूलमजानतां स्यात् ।

विधेः प्रयत्नस्य च मूलवस्तु

सञ्जानतां नैव विधिर्न यत्नः ॥ २१ ॥

vidheḥ prayatnasya ca ko'pi vāda
stayordvayormūlamajānatāṁ syāt |
vidheḥ prayatnasya ca mūlavastu
sañjānatāṁ naiva vidhirna yatnaḥ || 21 ||